

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 3 (46)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2012

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 3 (46). — Рівне: РДГУ, 2012. — 150 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання дошкільників, учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкорвайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 7 від 24.02.2012 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028, м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 05.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2012

ЛІТЕРАТУРА

1. Знамеровська Н.П. Підготовка вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів основної школи: автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика трудового навчання» / Н.П. Знамеровська. – К., 1999. – 20с.
2. Оршанський Л.В. Теоретико-методичні засади художньо-трудової підготовки майбутніх учителів трудового навчання: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.В.Оршанський. – К., 2009. – 41с.
3. Пелагейченко М. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до організації проектної діяльності / М.Пелагайченко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки». – №5. – Бердянськ: БДПУ, 2002. – С.87-95.
4. Пискун О.М. Дидактичні засади художньо-конструкторської підготовки майбутнього вчителя трудового навчання: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.М.Пискун. – Чернігів, 2009. – 20с.
5. Сидоренко В. Машинознавство як компонент фахової підготовки вчителя трудового навчання / В.Сидоренко, В.Курок // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2002. – № 1. – С. 5-7.
6. Сидоренко В. Перспективи галузі „Технологія” в загальноосвітніх навчальних закладах України / В.Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 4. – С.4-7.

***Резюме.** Вопрос профессиональной компетентности и мобильности будущего учителя технологий находит свое решение в содержании обучения и синтезе научно-педагогической и художественно-проектной подготовки. В статье особое внимание акцентируется именно на важности художественно-конструкторской подготовки как неотъемлемой составляющей его профессиональной компетентности.*

***Ключевые слова:** учитель технологий, профессиональная компетентность, художественно-конструкторская подготовка, учебное проектирование.*

***The summary.** The article covers that the question of professional competence and mobility of future teachers of technology finds its solution in the content of training and the synthesis of scientific-pedagogical and artistic project training. Also it deals with the importance of art and design preparation for future teachers of technology as an integral part of professional competence.*

***Key words:** teacher of technology, professional competence, art and design training, creative activity, teaching design.*

Одержано редакцією 25.11.2011 р.

УДК: [378. 14: 37. 036]: 371. 1

О.І. ШУРИН

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

***Резюме.** У статті здійснений аналіз теоретичних підходів до процесу формування творчої особистості майбутніх учителів, виокремлено риси педагогічної творчості та характерологічні особливості творчої особистості учителя.*

***Ключові слова:** творча особистість учителя, професійно-педагогічна діяльність, педагогічна творчість.*

Однією з найактуальніших проблем сучасної педагогіки та філософії є проблема підготовки компетентного вчителя, який би був професіоналом своєї справи, володів педагогічною культурою, високими моральними рисами, творчо здійснював педагогічну діяльність. Адже саме від учителя, його особистісних характеристик залежить якість освітніх послуг, виховання учнів як у процесі навчання, так і в позанавчальний час. Тому процес формування сучасного вчителя, зокрема дослідження формування особистості творчого педагога є актуальним і важливим завданням сучасної науки і практики, яке обумовлюється необхідністю осмислити місце і роль вчителя в освіті, його особистісних характеристик та якостей у процесі його професійного становлення.

Метою нашої статті є теоретичний аналіз досліджень процесу формування творчої особистості майбутніх учителів, що конкретизується в завданнях: виокремлення рис педагогічної творчості та характерологічних особливостей творчої особистості сучасного вчителя, умов перетворення діяльності вчителя у творчу.

У філософії особистість визначається як людський індивід в аспекті його соціальних якостей, що формуються в процесі історичних конкретних видів діяльності в суспільних відносинах. Це динамічна, відносно стійка цілісна система інтелектуальних, соціально-культурних і морально-вольових якостей людини, виражених в індивідуальних особливостях її свідомості і діяльності [15, 238]. У філософському енциклопедичному словнику особистість визначається як аспект внутрішнього світу людини, що характеризується унікальністю та відкритістю; реалізується в самопізнанні та самотворенні людини та об'єктивується в артефактах культури. Особистість відрізняється від індивіда тим, що в своїх актуалізованих проявах є трансцендентною по відношенню до умов соціального життя, тоді як індивід постає частиною роду і виду (біологічний атом) та суспільства (соціальний атом) [14, 457].

В українському педагогічному словнику особистість трактується як конкретна, цілісна людська індивідуальність у єдності її природних і соціальних якостей [3,243].

У соціології особистість характеризується через її соціальні функції, права та обов'язки, стереотипи поведінки, прийняті у суспільстві [9].

У психології особистість характеризується як властивість індивіда встановлювати зв'язки з іншими індивідами, котрих поєднує спільна діяльність та спілкування [11, 522].

У психологічній енциклопедії особистість визначається як системна соціальна якість, якої набуває індивід у предметній діяльності та спілкуванні, що характеризує рівень і якість вияву в нього суспільних відносин. Народившись як індивід, дитина завдяки спілкуванню з дорослими поступово засвоює соціальний досвід людства і приєднується до системи суспільних відносин, які впливають на її потреби, інтереси, світогляд, переконання, тобто розвивають її як особистість. Особистість формується тільки з виникненням свідомості і самосвідомості. Її головними ознаками є суспільна сутність та соціальні функції. Вона є суб'єктом пізнання і активного перетворення світу [12, 236].

У ХХ столітті пріоритети педагогіки в розумінні сутності особистості дещо змінилися, з'явилися нові напрямки у дослідженні даного поняття: теорії громадянського (Г.Кершенштейнер), вільного (М.Монтессорі), нового (Е.Демолен) виховання особистості, педагогіка особи (Г.Шаррельман), експериментальна педагогіка (В.Лай), педагогіка прагматизму (Д.Дьюї) та інші напрями, які прагнули адекватно осягнути особистість [13].

Сучасні уявлення про формування особистості базуються на теоретичних та практичних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів (А.Адлер, М.Гамезо, І.Кант, М.Кляйн, Л.Обухова, А.Петровський, Є.Сайко, А.Фрейд, З.Фрейд, К.Хорні та ін.).

Проблему формування особистості вчителя досліджували у своїх працях В.Бех, І.Бех, С.Гончаренко, Л.Губерський, М.Євтух, В.Журавський, І.Зяюн, В.Кремень, В.Мадзигон, С.Максименко, М.Михальченко, І.Надольний, В.Огнев'юк, О.Савченко, О.Сердюк, С.Сисоева та інші, які в структурі особистості виділяють загально-філософські проблеми формування ідеального вчителя.

У сучасній соціальній психології в розробленні проблеми особистості переважаючим є інтеріндивідуальний підхід, за якого основою структури особистості вважають особливості взаємодії індивіда з іншими людьми і соціальним середовищем, до якого вона належить [12].

У роботах О.Бодальова, Л.Виготського, Д.Ельконіна, Г.Костюка, О.Ковальова, О.Леонтєва, С.Максименка, В.М'ясищева, К.Платонова, А.Петровського, С.Рубінштейна, М.Ярошевського й інших психологів особистість розглядається як цілісне системне психічне утворення з властивими їй соціальними зв'язками.

Особистість – людина, якій властиві певні якості. В.Мясищев цими якостями називає відношення, К.Платонов – свідомість, І.Блажава та А.Прангівішвілі – установку, Л.Божович – позиції та мотиви. Відтак, особистість – стійка система соціально значущих рис людини, сформована на основі зумовлених соціальних відносин, соціальної діяльності та спілкування [7, 57-124].

Цю думку відстоює й Д.Леонтєв, який особистістю називає здатність людини бути автономним носієм загальнолюдського досвіду та історично вироблених людством форм поведінки й діяльності [8, 10-11]. Вчений вважає, що індивід у спільній діяльності з іншими індивідами змінює навколишню дійсність і через неї змінює себе, стаючи особистістю.

До найважливіших характеристик особистості Д.Леонтєв відносить: активність, яка виявляється в намаганнях суб'єкта вийти за власні межі, розширювати сферу своєї діяльності; та спрямованість, що характеризується системою домінуючих мотивів, ідеалів, переконань, в яких проявляються людські потреби [8, 12].

Подібну думку висловлює й С.Сисоева, котра особистістю називає системну соціальну якість індивіда, що формується у спільній діяльності та спілкуванні та характеризується певною роллю кожної окремої особистості у суспільних відносинах, а також якій властиві певні моральні, розумові якості, інтереси, погляди, які, власне, й визначають її поведінку. На думку вченої, кожній людині, як соціальній особистості властиві свідомість, певна система потреб, інтересів, поглядів, переконань, розумових, моральних та інших якостей, які внутрішньо визначають її поведінку, надають їй певної цілеспрямованості, стійкості та організованості. Завдяки цьому людина виступає як суб'єкт власної діяльності, передбачає її результати, контролює й несе за неї відповідальність. С.Сисоева наголошує, що кожна особистість, з властивими їй фізичними, розумовими, трудовими, моральними та естетичними якостями, є неповторною, індивідуальною, що є основою і першопричиною активного прояву її творчої сутності.

Структурним феноменом, котрий складається з низки взаємозалежних підструктур (спрямованість особистості, переконання, світогляд, ідеали, прагнення тощо) називає особистість С.Гончаренко, на переконання якого структурний феномен особистості складається з низки взаємозалежних і взаємопронизаних підструктур, найістотнішими з яких є спрямованість особистості, її переконання, світогляд, ідеали, прагнення, творчість у здійсненні діяльності.

У нашому розумінні особистість розглядається як система її індивідуальних якостей, яка формується у процесі соціального життя і творчої діяльності.

Відтак, такі науки, як педагогіка, психологія та філософія під поняттям особистості розуміють конкретну людину з огляду на її культуру, риси характеру, особливості поведінки та способу життя. Водночас теоретико-методологічний аналіз поняття «особистості» свідчить про соціальні характеристики. Аналіз різних підходів до розуміння сутності поняття «особистості» дозволяє зробити висновок, що сучасна педагогічна наука прагне до

цілісного бачення особистості, сформованого не як формальне поєднання різнопланових підходів, а як залучення здобутків (надбань), що відкривають ті чи інші грані особистості як цілісної істоти.

В нашому дослідженні мова йде про особистість вчителя. Тому зупинимося детальніше на даному понятті. Проблема особистості вчителя у педагогічній думці постає у другій половині XIX – на початку XX століть. Серед вчених, котрі займаються вивченням особистості вчителя, його професіоналізму, культури, моральних цінностей В.Бех, І.Бех, Г.Ващенко, С.Гончаренко, Л.Губернський, М.Євтух, В.Журавський, І.Зязюн, В.Кремень, С.Максименко, І.Надольний, О.Савченко, О.Сердюк, С.Сисоєва та ін. На думку зазначених вчених, особистість вчителя повинна бути наділена такими рисами як мудрість, доброта, справедливість, вміння передати свої знання дітям, виховати в них високі моральні якості. Справжньому вчителю повинні бути притаманні такі риси як комунікабельність, професіоналізм, ерудованість, ініціативність, дисциплінованість, самостійність, принциповість, вимогливість, знання мови, культури і традицій рідного народу, чітка громадянська позиція, національна і політична свідомість, а також педагогічна культура (Г.Ващенко).

Підґрунтям моделювання педагогічного образу особистості ідеального вчителя виступають філософські концепції про ідеал людини – мудрої, доброї та справедливої, здатної передати свої знання дітям, виховати у них високі духовні якості.

Так, педагогіка трактує поняття «особистості вчителя» відповідно до методологічних засад, закладених філософією та психологією. Відтак, особистість вчителя повинна відповідати наступним особистісним характеристикам: а) поглиблення і розширення наукового світогляду вчителя; б) постійне оновлення наукових знань; в) підвищення загальної культури (моральної, етичної, політичної); г) висока педагогічна культура і професіоналізм [4].

Діяльність вчителя завжди підпорядковувалася системі знань, специфіка яких визначалася в різні періоди по-різному, зокрема в часи Київської Русі (саме тоді вперше вживається термін «вчитель» – XI ст.) завданням вчителя було навчати дітей грамоті [5, 58]. Але з плином часу, зміною соціально-економічного устрою суспільства, науки і культури прогресом сформувалися нові вимоги до вчителя. Так, М.Сумцов визначає наступні завдання особистості вчителя:

1. Виховання морально-вольових якостей дитини (формування гуманістичного ставлення до людей, світу, природи; виховання в учнів доброти, ввічливості, працелюбності і т.п.).

2. Формування та розвиток пізнавальної активності (заохочення учнів до самостійної розумової діяльності, активізація їх природної допитливості, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів) – М.Демкова, М.Корф, П.Каптерева, М.Сумцов та ін. [6, 32-34].

До однієї з найважливіших вимог до особистості вчителя відносимо його професійні якості, зокрема: вміння сформувати та розвивати в учнів почуття любові до науки; добра обізнаність у предметі викладання; володіння методиками викладання; здійснення навчально-виховної роботи на засадах поваги до особистості учня. Вчитель повинен бути людиною освітченою, яка має певні професійно-педагогічні знання і зуміє навчати дітей, орієнтуватися не лише в сучасних подіях, але й знати історію попередніх поколінь, а також вміти прогнозувати майбутнє.

Аналіз різних підходів до розуміння особистості вчителя дозволяє зробити висновок про те, що поєднання різних підходів до розуміння сутності означуваного поняття дає можливість більш повно його розтлумачити.

Вчитель завжди має залишатися керівником своїх учнів (в шкільний та позашкільний час), бути натхненною і активною особистістю, відданою своїй справі [2, 181-185]. Вся діяльність вчителя повинна проходити на високому професійному рівні й базуватися на закономірностях загальної та педагогічної культури. Тому творчість вчителя у здійсненні педагогічної діяльності, яка забезпечить персоніфікований підхід у навчанні, стає необхідною умовою навчального процесу.

Проблема становлення творчої особистості вчителя в тій чи іншій мірі висвітлюється в наукових дослідженнях філософів, психологів і педагогів, у працях яких висвітлено специфіку педагогічної творчості та шляхи її реалізації у педагогічному процесі. Творчість – необхідна умова становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості. Творчість є основою формування педагогічної талановитості вчителя. Так, М.Бердяєв наголошував, що творчість людини є не її вимогою, а дарунком Бога, її (людини) правом і обов'язком. Із цього випливає, що до творчості здатна кожна людина, життя якої наповнене елементарними формами праці [1].

Так, дослідник Я.Пономарьов, виділяє наступні напрями теорії творчості: філософські, психологічні, інтуїтивні. Учений, установив зв'язки творчості з психічними якостями особистості, проаналізував структуру її психологічного механізму та визначив цей феномен як «механізм розвитку», «взаємодію, що веде до розвитку». Із цього випливає, що в процесі творчості реалізуються творчі можливості особистості й здійснюється їх розвиток, відбувається перебіг процесу творчості, який виражається не тільки предметно, а й у зміні самого її об'єкта. Я.Пономарьов висловлює думку про те, що творчі можливості особистості реалізуються в процесі життя людини, у результаті її самоутвердження - через самовираження й саморозвиток (Л. Сохань, В. Тихонович, В. Шинкарук, О. Феоктистова). Тому творче самовираження особистості дослідник розуміє як здатність людини будувати свій внутрішній світ, своє світовідчуття, самого себе в цьому світі. Предметом життєтворчості виступає сам суб'єкт діяльності, який ставить перед собою мету й добивається її здійснення [10, 350].

Дослідниця Л.Лузіна, визначаючи творчість як об'єктивну рису педагогічної діяльності вчителя, висловила думку про те, що формування творчої індивідуальності вчителя означає вироблення у нього особливого ставлення до професійної діяльності як способу життя.

Творча особистість вчителя характеризується нестандартним способом розв'язання навіть простих педагогічних задач. Творчому вчителю властиві такі якості як рішучість, умінням не зупинятися на досягнутому, сміливість мислення, умінням передбачати майбутній розвиток подій, відхилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, наполегливість, висока самоорганізація працездатність. Творчий вчитель більшого значення надає не результату процесу, а формі його перебігу.

М.Нікандров та інші виділяють основні умови перетворення діяльності вчителя у творчу: усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі; усвідомлення сутності, значення і завдань власної педагогічної діяльності, її мети; сприймання вихованця як особистості в педагогічному процесі (як об'єкт і суб'єкт виховання); усвідомлення власної творчої індивідуальності.

Відтак, мета педагогічної творчості вчителя полягає у створенні сприятливих психолого-педагогічних умов для розвитку потенційних можливостей кожного учня в навчально-виховному процесі. Педагогічна творчість учителя - це педагогічна діяльність, спрямована на розвиток потенційних можливостей кожного учня у навчально-виховному процесі для якої притаманні: виникнення протиріччя, проблемної ситуації; наявність об'єктивних (соціальних, матеріальних) і суб'єктивних (знань, умінь, особистісних якостей, мотивації, творчих здібностей) умов для творчості; об'єктивна чи суб'єктивна новизна й оригінальність процесу та результату; соціальна та особиста вага і прогресивність (педагогічна творчість учителя робить певний внесок у розвиток суспільства та особистості); діалектична взаємозумовленість впливу на розвиток як дитини, так і самого вчителя зовнішнього і внутрішнього саморуху особистості (виховання й самовиховання, розвиток і саморозвиток тощо).

Спіраючись на аналіз наукових праць вищезазначених дослідників, виділяємо такі специфічні риси педагогічної творчості вчителя: співтворчий характер щодо суб'єкта-об'єкта педагогічної діяльності; можливість суб'єктивної новизни й оригінальності процесу і результату; обмеженість творчої діяльності педагога часом; вплив на педагогічну творчість учителя багатьох факторів, які важко передбачити.

Аналіз психолого-педагогічної літератури (Ю.Азаров, В.Андрєєв, Ю.Бабанський, Н.Бердяєв, В.Бухвалов, І.Герашенко, В.Загвязинський, Н.Кичук, Л.Лузіної, А.Маркова, Н.Нікандров, Я.Пономарьов, М.Поташник, Л.Рувинський, С.Сисоєва, П.Ципок, Р.Шакурова та ін.) дозволяє визначити найважливіші риси педагогічної творчості вчителя: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-проблемний стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення; творча фантазія, розвинена уява; специфічні особисті якості (сміливість, готовність до ризику, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм); специфічні ведучі мотиви (необхідність реалізувати своє "я", бажання бути визнаним, творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах праці); комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури.

Творчий учитель - це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної майстерності, високим рівнем здійснення професійної педагогічної діяльності, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості учителя умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність і розвиток потенційних творчих можливостей учнів. Специфічна за своєю суттю педагогічна творчість має багато спільного не тільки з художнім, але й із науковим. Учителю дає науковим фактам, гіпотезам, теоріям якби нове життя, відкриваючи їм шляхи до розуму і серця своїх учнів.

Творчість - необхідна умова становлення педагога, його особистісного розвитку, самопізнання. Творчий підхід у педагогічній професії забезпечує своєрідну внутрішню єдність, глибоке проникнення в сенс професії. Це пов'язано з тим, що вчитель реалізує нову інформацію для власного розвитку, інтелектуального збагачення. Формування творчої особистості майбутнього вчителя, підготовка його до педагогічної творчості - це проблема, вирішення якої на сьогоднішній день не завершено. Узагальнений досвід, спостереження та експериментальні дані свідчать, що процес формування педагогічної творчості у майбутніх вчителів не приведе до ефективних наслідків, якщо не буде передбачена його органічна єдність із розвитком творчої особистості, формуванням уміння сприйняти педагогічну діяльність як творчий процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердяєв Н.А. Самопознание: Опыт философской автобиографии / Н. А. Бердяев. - М.: «Книга», 1990. - 267с.
2. Гаряча Н.М. Погляди Г.С. Сковороди і С.І. Миропольського на особистість вчителя / Н.М. Гаряча // Педагогіка та психологія. Збірник наукових праць. - Випуск 6. - Харків: ХДПУ, 1998. - С. 181-185
3. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. - Київ: Либідь, 1997. - 376 с., С. 243
4. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. Губерський, В.Андрущенко, Михальченко М. - К.: Знання України, 2002., - 580 с.
5. Джуринский А.Н. История педагогики: Учеб. Пособие для студ. Педвузов / А.Н. Джуринский - М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2000. - 432 с., С. 58

6. Кін О.М. М.Ф. Сумцов про особистість та професійні якості вчителя / О.М. Кін // Вісник Житомирського педагогічного університету. Випуск 6. Педагогічні науки. – Житомир: Редакційно-видавничий відділ Житомирського державного педагогічного університету ім. І. Франка, 2000. – С. 32-34
7. Корнев М.Н. Соціальна психологія: підручник / Корнев М.Н., Коваленко А.Б. – К.: АТ „Київська книжкова фабрика”, 1995. – 304 с., С. 57-124.
8. Леонтьев Д.А. Очерк психологии личности / Д.А. Леонтьев – М.: Смысл, 1997, С. 10-11.
9. Парыгин Б.Д. Социальная психология / Б.Д. Парыгин – СПб: СПбГУП, 1999. – 592 с.
10. Петровский А.В. Психология. Словарь / Под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с., С. 522.
11. Пономарев Я.А. Психология творчества / Под ред. Я.А.Пonomарева. – М.: Наука, 1990. – 380 с., С.350.
12. Степанов О.М. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. — К: «Академвидав», 2006. — 424 с., С. 236.
13. Табачек І.В. Формування та розвиток особистості сучасного вчителя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: 09.00.10 «Філософія освіти» / І.В. Табачек; Ін-т вищ. освіти АПН України. — К., 2005. — 20 с. — укр.
14. Філософський енциклопедичний словник, - К.: Абрис, 2002. – 744 с., С. 457.
15. Фролов И.Т. Философский словарь / Под ред. И.Т.Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1986. – 590с., С. 238.

Резюме. В статті здійснено аналіз теоретических підходів к процесу формування творческой личности будущих учителей, выделены черты педагогического творчества и характерологические особенности творческой личности учителя.

Ключевые слова: творческая личность учителя, профессионально-педагогическая деятельность, педагогическое творчество.

The summary. The article analyzes the theoretical approaches to the creative process of forming a future teacher, determines the features of pedagogical creativity and artistic character of individual teachers.

Key words: creative individual teacher professional pedagogical activity, pedagogical activities.

Одержано редакцією 12. 12. 2011 р.

УДК: 371. 13: [(371. 1: 371. 381)]

В.М. ГАЛАЙ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Резюме. У даній статті розглядаються теоретичні аспекти формування професійної компетентності вчителів технологій. Розкривається поняття компетентність та професійна компетентність на теоретичному рівні. Представлені окремі сфери професійної компетентності. Виокремлено її якості, розглянутий змістовий аспект поняття, що досліджується. Зазначені взаємозалежні елементи професійної компетентності з філософської точки зору.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, змістовий аспект, вчитель технологій, якості, підхід.

Сучасна вища освіта в Україні спрямована на надання студентові необхідних знань, вмінь і навичок, які він має засвоїти під час навчання. Натомість вищі навчальні заклади сьогодні недостатньо навчають майбутніх вчителів обирати рішення, застосовувати комунікаційні й інформаційні технології, вирішувати конфліктні ситуації, критично мислити тощо. Зміст освіти не завжди відповідає запитам суспільства та ринку праці, не здатний сформувати необхідні компетентності у майбутніх фахівців. Зміни, які відбуваються в галузі освіти України в останні роки, збільшили кількість фактичного матеріалу в навчальних програмах і підручниках.

Тому одним із завдань реформування змісту освіти й інтеграції в європейський простір є спрямування навчальних програм на набуття професійної компетентності випускників та створення механізму її реалізації в освіті.

Професійно-педагогічна спрямованість підготовки майбутнього вчителя трудового навчання потребує зрівноваженості позицій у підході щодо формування професійної компетентності студента ВНЗ. Необхідна наближена до потреб школи підготовка майбутнього вчителя, узгодженість змісту між вузівським навчальним курсом та шкільним, пояснення викладачами педвузу існуючих розбіжностей між ними та їх причини.

Як показує досвід багатьох європейських країн, які займались визначенням, відбором і впровадженням професійної компетентності, останнім часом відбулась орієнтація вузівських програм і педагогічних технологій на компетентнісний підхід. Значну увагу компетентнісному підходу в сучасній освіті приділяють як науковці, так і міжнародні організації (експерти країн Європейського Союзу, Міжнародна комісія Ради Європи, Міжнародний департамент стандартів, ЮНЕСКО, Організація економічного співробітництва та розвитку).

Основними ознаками визначення професійної компетентності вчителя трудового навчання на сучасному етапі розвитку освіти є наявні знання для успішної діяльності; розуміння цих знань та використання їх під час практики; набір операційних умінь, володіння алгоритмами вирішення задач, здатність творчо підходити до

ЗМІСТ

Білявцева О.В. Духовна культура молоді: реалії та перспективи.	3
Овадюк О.О. Українська етнопедагогіка – важливий компонент національної системи освіти України.	6
Свердлова Т.Г. Становлення системного підходу як методологічного засобу вітчизняної педагогіки.	14
Петрук Л.П. Освітньо-виховна діяльність братських шкіл України XVI-XVIII ст.	18
Крат І.В. Щодо питання про роль Едукаційної Комісії (1773 р.).	23
Тимочко І.Б. Громадсько-педагогічна діяльність культурно-освітніх діячів Волинських братств у системі розвитку загальноосвітніх тенденцій.	25
Литвинова Н.В. Професійна компетентність як об'єкт дослідження науковців.	30
Нечипорук Л.І. Професійна компетентність вчителя ноосферної школи.	33
Ліончук Р.А. Становлення гендерного підходу до освіти та виховання в Україні.	37
Останчук М.В., Останчук Л.С. Проектна діяльність при навчанні: історія, теорія, практика.	40
Совзар О.М. Основні напрями педагогічно-просвітницької діяльності Юліана Романчука.	44
Мельничук Л.В. Тенденції соціального розвитку зрілості молодших школярів 60-80 роки ХХ ст.	47
Курок В.П. Інженерно-педагогічна освіта в Україні в період 90-і рр. ХХ ст.- початок ХХІ ст.	50
Галатюк М.Ю. Ціннісно-мотиваційна компетенція у контексті діяльнісної теорії навчання.	53
Шахненко В.І. Нищення української мови як одна із причин руйнування української національної культури і наступної демографічної кризи.	57
Поніманська Т.І. Нормативно-методичні орієнтири гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку.	63
Скрипник Н.І. Експериментальне вивчення вмінь старших дошкільників взаємодіяти з оточуючими.	68
Приймак О.П. Оптимальне поєднання методів навчання у процесі засвоєння учнями початкових класів табличних випадків арифметичних дій.	71
Шутяк В.Г. Початкове технічне моделювання з паперу і картону.	74
Симонович Н.В. Психолого-педагогічні передумови використання інтерактивних освітніх технологій в трудовому навчанні.	78
Грипич С.Н. Значення художньої літератури в розвитку особистої культури дитини.	82
Щетина Н.П., Литвин О.М. Методичні аспекти застосування ігрових технологій у графічній підготовці школярів.	86
Войтелева Г.О. Використання технологічної документації у процесі проектно-технологічної діяльності.	89
Войтко А.І. Моделювання професійної проби як підґрунтя професійного самовизначення учнів основної школи.	92
Лукашовська А.В. Стимулювання розвитку творчих умінь підлітків засобами української етнопедагогіки.	96
Яциур М.С. Підготовка майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи з учнями на основі алгоритму вибору професії.	100
Шевель Б.О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій студентами педагогічних спеціальностей під час технічного проектування.	104
Лазаренко Н.Ю. Методика організації групової навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з практикуму в навчальних майстернях з технології приготування страв.	107
Бордюк В.М. Професійний розвиток майбутніх вчителів засобами мотиваційного тренінгу.	111
Петренко О.Б. Практика впровадження гендерного підходу у навчальний процес вищого навчального закладу.	115
Ковальчук Л.О. Педагогічний такт і тактика у контексті формування культури професійного мислення майбутніх педагогів.	120
Трофімчук В.М. Технічний дизайн – важливий етап підготовки майбутнього вчителя технологій до професійної діяльності.	127

<i>Шурин О.І.</i> До питання формування творчої особистості майбутніх учителів.	130
<i>Галай В.М.</i> Теоретичні аспекти формування професійної компетентності вчителів технологій.....	134
<i>Бордюк М.А., Шевчук Т.М, Бордюк Н.А.</i> Основні напрями формування знань про полімерні матеріали у майбутніх педагогів.	137
<i>Димченко С.С.</i> Духовне відродження особистості Богдана Депо в контексті розвитку Українського диригентського мистецтва.	142
<i>Відомості про авторів.</i>	147